

הלכות תפלין סימן לב

כדי שיהיה ד' ראשיה נראין לכל: מא (קפט) *לארף ורחב הבתים *ונגבנהן *אין לו (ס) שעור: **מב** *משיון של תפלין (קצ) הלכה למשה מסיני שיעשה בעור הבתים של ראש (קצא) כמין שיון (קצב) בולטת (קצג) מקומי (סא) העור, אחד מימינו ואחד משמאלו. (קצד) ישל (סב) ימין המניח של שלשה ראשים ושל שמאל המניח של (סג) ארבע ראשים: הגה מיהו אם הפך (קצה) אינו נפסל (מדרבי וסמ"ג ותוס' פרק הקומץ): **מג** *חרין (קצו) של שיון דהיגו חדה למטה (קצז) גייע עד מקום התפר: שביא הראש

ל העשור בשם הרי"ף הסמ"ג וספי אורח"ח חיים בשם רב האי גאון מ מנחות לה ב תוספת שם בשם שמואל רבא ור"א"ש והפנייה ב מנחות לה לפרוש ה"ש פקדשים שביא הראש

שערי תשובה

באר היטב

בתשובה נודע ביהודה סי' א' שיש סופרים אמינים מטיחים טיחה עבה על הבתים ועיי שקנים שפירוט"ש הם שחרים בהכלית ההדור, אין לחש משום שאירי דכל לנאותו אינו חוצץ, דכל השקף להשרות להשחיר בכלל לנאותו הוא, וגם בשנה שהוא מטיח היטב העב אין חשש משום מחוקת השיון, שהרי אין שם רק השיון לבד, וגם הדפסיו לנו אינו מוטל, ולכן תפלין דקמרי שלקא הם ויש בהם משום ואזהרו: ואף על פי"כן יש להחמיר שלא יהיה הטיח עב יותר מעור הבתים, וגם פשיטא שצריך שרובו הבתים יהיה בבתים עצמם בלא הטיח, ואם עושה הרובו על ידי הטיח הוא שלא ברין, וגם יש לאסר שלא לתת לתוך הטיח הנה עצם פיל שחוקי, דבצנין

בתשובה נודע ביהודה סי' א' שיש סופרים אמינים מטיחים טיחה עבה על הבתים ועיי שקנים שפירוט"ש הם שחרים בהכלית ההדור, אין לחש משום שאירי דכל לנאותו אינו חוצץ, דכל השקף להשרות להשחיר בכלל לנאותו הוא, וגם בשנה שהוא מטיח היטב העב אין חשש משום מחוקת השיון, שהרי אין שם רק השיון לבד, וגם הדפסיו לנו אינו מוטל, ולכן תפלין דקמרי שלקא הם ויש בהם משום ואזהרו: ואף על פי"כן יש להחמיר שלא יהיה הטיח עב יותר מעור הבתים, וגם פשיטא שצריך שרובו הבתים יהיה בבתים עצמם בלא הטיח, ואם עושה הרובו על ידי הטיח הוא שלא ברין, וגם יש לאסר שלא לתת לתוך הטיח הנה עצם פיל שחוקי, דבצנין

באור הלכה

משנה ברורה

(קא) כי על-כ"ל פנים צריך הקבל מעט בין הבתים, שיהיה החריצין נקרים ממש. וכן החריצין מאן במעשה הסופרים שמודקין הבתים וטחין את כל הבית בטיח או בגלאני"ץ רק שעושין רשם בהגלאני"ץ, ומה גם דלכתחלה בעינן שיהיה החרין מגיע עד למטה, ועיין בבאור הלכה. וכל שכן הסופרים שתולין עור על הד' בתים ורושמן בו חריצין בספין שתהיה נראה כארבעה בתים דפסול, (קא) דעל ידיה נעשה תפלה של יד'226: **מא** (קפט) ארף ורחב. ומכל מקום נכון לחש לדברי הגאונים שסוברין שלקתחלה לא יעשה אותן קטנים מאצבעים על אצבעים228 והיגו עם התתורא. ועיין בעלת-תמיד שקתב, דאם אין מחזיק עם התתורא רק כאצבע על אצבע אפלו בדיעבד פסול229, וכן פסק בספר באורי"מ דכ"י, ועיין בספר אלנה רבה שלמד עליהם זכות, ומכל מקום סיס דכל בעל-גנפש וזהר לעשות התתורא נחב ב' אצבעים; ולבד כל אלו, מצוי מאד באלו התפלין הקטנים שפשוטיותיהן גרועות עד מאד מצד דחק המקום, כאשר בעיני ראיית הרבה מהם, על-כ"ן השומר נפשו ישמר מהם: **מב** (קצ) הלכה למשה מסיני. ואם נתקלקל השיון ואינו נבר, (קא) צריך לתקנו מחדש ויקרא דאם נתקלקל רובו, המבאר בסמוך: **קצא** (קצא) כמין שיון. ומשמע (קא) באחרונים דתמונת שיונין שלנו שאנו עושין בתפלין די, ולא בעינן דוקא כתב סת"מ ממש אלא בגמרא232. ומנהג סופרים כהיום באיזה מקומות להדר ולעשותן בכתב אשורית ממש: **קצב** בולטת וכו'. ואם עשה השיון בקלף אחר והדביק בדבק על הבית, (קא) פסול233. **קצג** מקמטי העור. דהיגו שמתקמט העור בקלף על ידי פקילה, שפולח מהעור עד שנעשו סעיפי השיון234, ולעשותן על ידי דפוס, דהיגו שעל הדפוס חקוק שיון בולטת235 ודוחק הדפוס בעור הבית ונעשה תאר שיון, עין בט"ז ומגן אברהם דמשמע דלקתחלה טוב למעט מזה236. ובכנסת הגדולה בשם תשובת הרמ"ע כתב דהוה יותר הדור, וכן המנהג פשוט כהיום לעשותו בדפוס מפני שעל ידיה יש לה תאר שיון בהלוחיה וזינקה יותר מושיין המקמטת מהעור237: **קצד** של ימין המניח. ואין (ז) חלוק בזה בין אשר לאחור, דכבר ימין ושמאל דעלמא אנלינן238: **קצה** אינו נפסל. אבל (חא) אם עשה בשיני העדרים רק שיון של שלשה ראשים או ארבעה, פסול, וכל שכן אם חסר לגמרי שיון אחד: **מג** (קצו) של שיון. (זב) בין דמינין ובין השמאל: **קצז** גייע וכו'. דהיגו עד התתורא ממש, ובדיעבד

נקרין, אף דמריץ הסניידאם לזהר שיהיו החריצין על-כ"ל פנים בעצם הכפלת הבתים ולא בהגלאני"ץ לבד. ובתשובת חת"סופר סימן ה משמע דהנהיגין לעשות תפליהן על ידי דבוק לא מהני אפלו החריצין נפרות227, אלא יהיו מכלולת לגמרי ואז יזהר שיהיה רבוען קאם, כי מצוי שעל ידי ההקבל נאכר הדיבור ומנהג העולם במדינתנו החריצין קאם, וכן משמע בספר ישועות יצחק, ומכל מקום כל ירא שמים יזהר לכתחלה לעשות הבתים נפרדים, וכמו שקתב החריצין אדם נופא דלקתחלה פשיטא דנכון לעשות כן, והנה אם לא יהיו מדקיים כלל, מצוי לפעמים שנתקלקל הרובו בהקשה הזמן על ידי זה, על-כן אסור שטוב יותר שידבק מביא אצל התורא בין בית לבית, והנה יש עוד אפן, שידבק מעט העורות שבת בית לבית, ואם העורות לא יגיעו זה לזה יפול לתוכם חתיכת קלף דק עם דבק שיתקרב יחדו, ויעדי הבתים וכן בראשי הבתים לא יהיה מדבק כלל, וכזה יהיה עדין כל החריצים מנבר היטב וגם רבוען יהיה קאם; אך באפן זה צריך לזהר מאד תמיד שלא לנתק בתוך בית אחד מחברו כדי שלא יתקע על ידיה העור שבוין בית לבית: * ארף ורחב הבתים וכו'. עין בעיובין זה ע"כ בגמרא, ועיין היטב בראש בהלכות קטנות בסדר תקון תפלין בקצה מה שקתב לענין שעור התפלין, ובבאור הגר"א בסוף זה. ועל-כ"ל פנים נראה לעניות דעמי, דאפלו לפי דעת השלחן ערוך דסתם הלכה דאין להם שעור, מכל מקום לפי מה דמוכח שם בגמרא דבראש וכן כפי אין מקום רק להניח שני תפלין ולא שלשה, יש לזהר על-כ"ל פנים שלא ללבש תפלין פעם קטנים מאד ופעם שיהיו גדולים שלשה פעמים כמו הראשונים, כגון שבפעם הראשון היו שעור אצבע וחצי על אצבע וחצי ופעם שני היה ד' אצבעות וחצי על ד' אצבעות וחצי וכהיא גוונא, דממה נפשך: או התפלין הראשונים היו קטנים ממשעור או התפלין השניים מנחים שלא במקום תפלין, ועיין לקמן בסיומן רלב סעיף א שאין לעשות תרתי דקמרי אפלו שלא ביום אחד. ואף דיש לדחות, דכונן הגמרא היה תפליהם ממצעים כאצבעים יותר מה שאין כן בזה, אבל אם-כן אודא ראיית הראש"ש שם, והשלחן ערוך דפסק דלא כהרא"ש, לא נזכר באחרונים שיהיה מחמת זה כי אם מטעם אחר, עין בכתי"סוף ובבאור הגר"א, והנכון לאדם, שיהיה תפלין תמיד ממצעים, דהיגו לא פחות ממשעור אצבעים על אצבעים ולא יותר מד' על ד' אצבעות, והיגו עם התתורא ומעברתא, דכזה יצא על-כ"ל פנים מדינא ודי הכל: * ונגבנהן. עין בגמ' אברהם230: * אין לו שעור. ועיין בספר שלחן שלמה שקתב דמכל מקום לא יעשה התפלין גדולים עד מאד, שעל ידיה לא יהיה באפשר להניחן על מקום צמיחת השערות231, וכן בעל-ידי שלא יבאו להניח קצת על חצי עצם שסמוך לבית השחי או במקום שאינו בשר התפוח, עד כאן לשונו. ועיין מה שקתבתי לעיל בסיומן כז סעיף ב בבאור הלכה: * שיון של תפלין הלכה למשה מסיני וכו' כמין שיון. עין במשנה ברורה דאפלו כתב שלנו וכו' אלא דגמא, הוא מהב"ח עין שם. ולפי זה יש לענין כמה דפסק הנשמת"אדם דאם יש קצת הפסק בין היוד להשיון, דהיגו שאין מגיע בשלוח התתורא, דמעכב בדיעבד כמו בספר-תורה, דלאותה ה"כא"ח אפשר דרק לכתחלה צריך לזהר ולא לעכובא, וצריך עיין: * חריץ של שיון וכו' גייע עד מקום התפר. ורוע דאין לחש, ומה שקתב בהר"כ"משה דמורף שאמר משמע שמתקור לפסלו, בכרוב שאמר שלפנינו ליטא, ואודרכה בה"ה"ה שם הביא להקל בדיעבד:

תרגום: 1 פרק. (קא) שערי-תשובה: (קא) גמרא: (קא) שלחן-שלמה וש"א: (קא) בע"ח והרמ"ע ועלת-תמיד: (קא) ושועות-יצחק, ותשובות רע"א סימן יא וש"א: (קא) מגן-אברהם: (חא) פקדו-הקטנים: (זב) הגר"ז ופשוט:

הלכות תפלין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קצח]

יש מהגדולים שמחלקין בין שי"ן הימיני להשמאלי, שבשמאלי אדרבה, יקראק שלא יגעו היודיין בשולי השי"ן למטה²³⁹.

ויתקלקלו. והוסיף, שכמו כן יש להיזהר שלא לדחוק את הפרשיות יותר מדי בכריכתם.

[משנ"ב ס"ק רח]

והלכה למשה מסיני²⁴³. לכן אם לא כרך השער עליה פסול, אף שפך עליה קלף²⁴⁴.

239) ובטעם הדבר כתב הב"ח, שהשי"ן השמאלית שיש בה ארבעה ראשים הרי היא כנגד השי"ן שבלוחות [של שלשה ראשים] שהיתה חקוקה, שהרי כדי לחקוק אות שי"ן יש לעשות ארבעה ראשים כדי שיהיה ביניהם אויר של שלשה ראשים, ולפיכך יש לדקק שלא יגעו היודיין בתחתית השי"ן אלא יהיו תלויות, כדי שתהיה השי"ן חקוקה.

243) ומבואר ברש"י (שבת כח, ב) שצריך לקשור את אגרות הפרשיות בשיער, והתיקון תפלין (עמו קעב) כתב שיש להחזיק את השיער שמסביב לפרשיות ולסובב את הפרשיות כמה פעמים עד שיעמוד השיער בלא קשירה.

[משנ"ב ס"ק רא]

ואפלו לרצת הסוקרים דהקמים צריכים להיות פלם מעור אהד מקמש²⁴⁰.

244) ולפי מה שכתב לקמן (סי' לג ס"ק כג) שכל הדינים שנלמדו מהלכה למשה מסיני צריך לעשותם לשמוה, כתב המשנת הסופר (סי' כב ס"ק ו) שהוא הדין שיש לעשות את כריכת השיער לשמוה.

240) וכפי שנתבאר לעיל (ס"ק קעב).

[משנ"ב ס"ק ריא]

צין במגן אברהם²⁴⁵, וצ"ן בחדושי ר' עקיבא איגר שהסכים ששער היצא יתה פחות מאנך שענה²⁴⁶.

[משנ"ב ס"ק רג]

כי גם התורה צריכה מדין להיות מרבע²⁴¹.

245) וכתב שם (ס"ק סא) בשם ספר יש שבר, שמבואר בוהר שיש להיזהר שהשיער לא יצא לחוץ בשיעור אורך שעורה, לפי שבשיעור זה הוא מקבל טומאה. והמג"א תמה עליו, ממה שקיימא לן ששערות אינן מקבלות טומאה, ולכך פירש את דברי הזוהר באופן אחר, וכתב לפי זה שיכול להוציא את השיער לחוץ ככל שירצה.

241) ומאחר שכל ענין החתך הוא כדי שיהיה הריבוע ניכר, כתב בספר זכרון אליהו (פ"ח) שאין קפידא אם עומק החתך בעור העליון של המעברתא אינו שוה לעומק החתך שבעור התחתון, שכל שניכר ריבוע התיתורא כשר, וכן משמע במשנ"ב לעיל (סי' כו ס"ק יא).

246) וכתב שם שחם ושלום להקל בזה.

[משנ"ב ס"ק רד]

כמו מונה שנגללת מ' אהד" קלפי "שמע" ולא להפך, משעם שנתבאר ביונה דעה סימן רפה²⁴².

[ביה"ל ד"ה ומרכם]

אלא דלקתחלה חש השלחן צריך לדקרי הרמב"ם שכתב שהוא הלכה למשה מסיני²⁴⁷.

242) שם (סי"ד) לא כתב השו"ע טעם הדבר, אכן הרמב"ם (פ"ה מהל' מזוזה ה"ו) כתב שצריך לגוללה באופן שיהיה ניתן לקרוא בה תיכף עם פתיחתה, והיינו מסופה לתחילתה.

247) ומקורו מהירושלמי במגילה (פ"א ה"ט), שהלכה למשה מסיני שיהיו הפרשיות תולים במטלית, ופירש הרמב"ם שיש לכוון מטלית סביב הפרשיות. אמנם, הרא"ש (קיצור הל' תפלין שבסוף הלכות קטנות על תפלין) בשם ספר התרומה פירש באופן אחר, והיינו שאם נעשה קרע בפרשיות, יש להדביקן בטלאי.

וכתב התיקון תפלין (עמו קע). שיהיה מאד שתהיה הדיו יבשה לגמרי טרם שיכרוך הפרשיות, כדי שלא ידבקו האותיות זו לזו

הלכות תפלין סימן לב

(סו) **לבתים: מזה יתן כל פֿרשה בבית שלֿה *שְׁתֵּהא (ריג) זְקוּפָה מְעַמַד (סו) [סו] בְּבִיתָה: מו *וְיִהְיֶה הַגְּלִיל עָלָיו תְּחִלָּה שְׁנֵהוּ שׁוּנְהָ עָלְיוֹנָה, וְגָלְיוֹן תַּחְתּוֹן (ריד) לְצַד פֶּה הַבַּתִּים:** הגה וראש הפרשה יהיה מנח לצד זמין הקורא, שאם בא לפתחו ולקראו יהיו מנחים לפניו (רטו) בהלכתו (תרום-הירושן ובתי-יוסף בשם אורחות-חיים): **מזז** "אם כתב כל הארבעה פרשיות בקלף אחד קשרים (רטו) אפלו אין רוח ביניהם, ובקלף שיהא חוט (ריו) או משיחה בין כל בית ובית. ושל יד כותב הארבעה פרשיות בקלף אחד, וגלגל אותן מסופן לתחלתן, וכורך קלף עליהם ושער עגל ומכניסם בביתם כמו של ראש. *אם כתבם על ארבעה קלפים [*] והניחם (ריח) בארבעה בתים יצא, *והוא שישלל (פרוש, יבשה) עוד על ארבעה בתים שיהיו נראים בבית אחד: הגה (ריט) והמנהג לדבוק בדבוק שיהא הכל בקלף אחד, ויהיה לטל (רכ) דבוק (סט) קשר (ברוך שאמר ואגור סי' נו): **מח** *אם צפה הבתים מזהב (רכא) או בעור בהמה טמאה, פסולים: **מט** טהורה למשה מסיני שיהיו תפלין נתפרים (רכב) בגידי (סט) [סט] בהמה ותייה (רכג) טהורים, וטוב לתפור (רד) בגידי שור: **נ** אין לקנות גידים מאינו יהודי משום (רכה) דחשינין

ג הרא"ש פסד תקון תפלין והסודרי לרעה רש"י ור"י אפסודרי וספר ארחות חיים ד שם ה מנחות לו ו שם ז שם ט פסוקים מה ט שפת כל וקח י שפתאוי רבא ומוקרי יוסף וספר התורה כ אגור בשם מהרי"ל טלון

באר היטב

שערי תשובה

(סו) **לבתים.** וטוב שנייה אצל פרשת יהיה אם שמע בצד הפונה לפרשת קדש, של"ה עמ"א: (סו) **בביתו.** ובדיעבד אין לפסל בשביל זה, ע"ת עמ"א: (סט) **קשר.** מבהמה טהורה: (סט) **בהמה.** ולקוחין מהעקב שהם לבנים, ואם הם קשים מרכין באבנים עד שיעשו כפשתן וטורין אותם ושורין אותם.

מן הסתמ בפ"ה, עין שם: [סו] **בביתו.** עכ"ט. וכתב גרונ"ב מה"ת דאף שרית חולק וס"ל שמתנה שובכת מ"מ א"צ לתנים שמי וזגות תפלין, ודאינו סדר הנחתן דאיכא רב האי גאון וכתב גאונים דקמי' בשבת ר"ת ע"ש. ואפשר לומר דבכאן אף לר"ת אין פסול בדעיבד קנה משא"כ לענין סדר הנחתם ונדאי עמוקא בריעבד הוא אלבא דר"ת ולכן צריך לצאת דעתו קנה. ועוד נראה שהמנהג של ב' וזגות תפלין יש לו יסוד מנה עפ"י הזהר והכס הרזים הגר"י ויל שאלו ואלו דאי"ת ולכן התירוק כזה ל' ודאי השם וחושב שמו, משא"כ בשאר מחלקת הפוסקים כל דסוגין דעלמא כתר מניה תנח לתם לוישראל כו'. ומי שרועה להיות חכם בעניו דעה האמת ורועה לצאת י"ח של דעה זו ע"ז אמרו כל המתנהר כו' וני כנה: [*] **והניחם בד' בתים כו'.** וכתב בר"י בשם בית-יהודה ח"ב סי' עו דלאו דוקא הניחם בדעיבד אלא כיון שכתבו בד' קלפים חשוב דיעבד ומתר להניחם למחלה ע"ש: וכתב עוד שאם נמצא (טעות) פשרשה רביעית מטר לכתבה בקלף לבד דתני בדעיבד. ואם נכתבה פרשה אחת בש"י שלא בסדר, עין בבית"ה ר"ש בן הרשב"י סימן תרל"ב ע"ש: [סט] **בהמה.** עכ"ט. ובגמ"ס מ"ח ב' חולק ג"כ עליו וכתב שזה תלוי בטאלודוריש המבאר בסעיף ג, וכיון שטאלודוריש אין בב"י מסכים למחלה אף יוסף להכשיר בגומעים, וע"ש שכתב בטאלודוריש שבה"י מטר בשעת דחק, ואני חושש אפלו בשעת דחק שפתי הלי"מ הוא גידון ומטאלודוריש

משנה ברורה

באר הגולה

לפרשת "קדש" 248: **מזה (ריג) זְקוּפָה.** בדרך קריאתה וברוך שמעמידין ספר-תורה בהיכל²⁴⁹. ובדיעבד אם נתנה שם משכתת אין לפסל התפלין בשביל זה²⁵⁰, כן כתב הבית-יוסף בשם הר"ר בן-חביב וכן פתח הפ"ח, ועין בגמג'מג'אברהם. ונראה דמפל מקום על להבא צריך לתמוך, דהני שיוציאם ויניחם בהלכה: **מו (ריד) לְצַד פֶּה.** דאי לאו הכי יעמדו האותיות הפוכות נגד הקורא: (רטו) **בהלכתו.** שהרי מצינו שסדר הנחתן בבתים גם-כן הם מסדרים לפני זמין הקורא אשר הוא עומד נגד המניח שיהיה קורא בסדר, מתחלה פרשת "קדש" של זמינו ואחר-כך פרשת "ויהיה כי יבאך" ושאר הפרשיות, כמו שכתוב בסמ"ק לו, על-כן צריך להיות

בזה: * **שְׁתֵּהא זְקוּפָה מְעַמַד.** עין בשערי-תשובה מה שכתב בשם הנוהג ביהודה, דאין לחש לשיטת רבנו תם שפוסק דוקא בשכיבה, וכן משמע בבאר הגר"א: * **וְיִהְיֶה הַגְּלִיל וכו' לְצַד פֶּה הַבַּתִּים.** ואם הפך, יש האחרונים שפוסקין אף דיעבד: * **אם כתבם וכו' והניחם בארבעה בתים וכו'.** עין בפריימגדים שכתב דלדעת המחבר אם הם כלם בבית אחד אפלו למחלה אין צריך לדבוק, ועל זה הוסיף רמ"א וכתב והמנהג וכו', ורעה לומר דאפלו בבית אחד למחלה מנחה לדבוקם: * **והוא שישלל עוד.** עין בפריימגדים דיכסה בהעור גם על מקום השי"ן שלא יבא החוצה, דאי לאו הכי יש בו חשש של מוסף בהשלי"ד דאין צריך לשי"ן: * **צפה בבתים וכו'.** עין במשנה ברורה בשם הפריימגדים. וכתב עוד: הא עוד כשר על-ידי כל שר ושי"ן נראה, כל אף-על-פי שאין בית רואה אור כיון שהשי"ן נראה, ולפי זה כל-שכן אותן שעושין צבע עב שמעזיב תפלין דאין לחש

סוף הגלילה שהוא ראש הפרשה גם-כן מצד זמין נגדו: **מזז (רטו) אפלו אין וכו'.** ורעה לומר, וכל-שכן שפ"ש רוח בין הפרשיות, שיוכל לתתם וישמיר כדי הקף גריל לכל אחת דשפיר דמי, אף דבעת הפתיחה פתבן בקלף אחד. וכתבו האחרונים: אף-על-גב דכשאין רוח ביניהם יהיה מכרז להניח כל פרשה בביתה שלא בזקפה אפלו הכי פשוט, פי הזקפה אינה אלא למצוה [בן מתבאר הפרוש לפי מה שכתב הבית-יוסף בשם מהר"א ומהר"י בן-חביב וכן הספיק הפ"ח, ועין בגמג'מג'אברהם בשם הדרכי-משה: (ריו) **או משיחה.** ורעה לומר, דכיון שכתב הפרשיות בעור אחד צריך להפסיק בחוט או בגיד כמו שאנו נוהגין בין בית לבית כדי לתת הכר הבתים וכן מבדלים, אבל בכתב הפרשיות על ד' עורות אין צריך לתת כלום בין בית לבית. ויש פוסקים דבכל גוני צריך לתת הבדל בין הבתים וכן יש לנהג, כמו שכתב המחבר לקמן בסעיף נא ויעביר חוט וכו'. ומכל מקום לענין דיעבד כתב הס"ז דאינו מעכב שם, שהעקר בסברא הראשונה: (ריח) **בארבעה בתים.** וכל-שכן אם הניחם בבית אחד דטפי צריך: (ריט) **ותמנהג וכו'.** ורעה לומר, אם הניחם בבית אחד אף דבוראי יצא מכל מקום למחלה מצוה לדבוקם. כתבו האחרונים, דאף שלכתחלה מצוה לכתב הארבע פרשיות של יד בקלף אחד, מכל מקום אם כבר כתב בארבעה קלפים חשוב בדעיבד, ומתר להניחם למחלה אם מדבוקם מקום. ואם נמצא טעות בפרשה רביעית, מטר לכתבה בקלף לבד אפלו למחלה ולתדיקה, דנה הוי בדעיבד²⁵¹: (רכ) **דבוק קשר.** ורעה לומר מבהמה טהורה²⁵². וכתב בפריימגדים דנה רק למצוה אבל לא לעמוקא, כיון דהדבוק אינו מעכב, מילא אין קפידא במה מדבוק: **מח (רכא) או בעור.** פרוש, שעשה עוד מתחלה מבהמה טהורה ואחר-כך צפה על אותו עוד מבהמה טמאה, אפלו הכי פסולים, ואפלו חתף במקום השי"ן ששי"ן נראה [פמ"ג]. ועין בבאר הגולה: **מט (רכב) בגידי בהמה.** ולקוחין מהעקב שהם לבנים, ואם הם קשים מרכיבם באבנים עד שיעשו כפשתן וטורין אותם ושורין אותם. ודעת המגן-אברהם בסוף סעיף קטן סו דבעינן בזה השווה לשמה, והאל"ה רבה ופריימגדים מספקין בזה: (רכג) **טהורים.** אפלו מנבלות וטרפות שלהם: (רד) **בגידי שור.** ואם אין לו יקח מגידי בהמה דקה, אבל משמאה אפלו בדעיבד פסול. וצריך עיון אם מטר לתפור בגיד הנשמה²⁵³ [אחרונים]: **נ (רכה) דחשינין וכו'.** ודוקא (ט) כשהוא הולך לבתי הנכרים לקנות מהם גידין, וגם ידוע לו שמקצת מן הנכרים הנוטלין הגידין מבהמה טמאה, לכן אף-על-פי שהרב נוטלין מטהורה, כיון שהוא הולך אצל נכרי בשעה שהם קבועין בבתיהם אין הולכין אחר הרב, שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי; אבל אם העובר גלולים הביא לשוק מטר לקנות ממנו, שכינן שפרש מקביעותו אמרינן כל הפרש מרבא פרש²⁵⁴, (י) אם לא שמוכרין שם פשוט פגניות או חוזרין לקביעותן, וכן אם אין ידוע,

שער הציון

הלכות תפילין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ריב]

וְטוֹב שְׂמֵעָ מִפְּרִשְׁתָּהּ "וְהָיָה אִם שָׁמְעָ" בְּצַד הַפּוֹנֶה לְפָנֶיךָ שֶׁתִּשְׁמָעוּ.⁽²⁴⁸⁾

248) נמצא, שיש הבדל בין תפילין של רש"י לתפילין של רבינו תם, שבתפילין של רש"י שפרשת 'ויהיה אם שמע' נמצאת בבית הרביעי מימין, אם כן יש להשחיל את השיער בחור בין הבית הרביעי לשלישי. לעומת זאת, בתפילין של רבינו תם שפרשת 'ויהיה אם שמע' נמצאת בבית השלישי מימין, אם כן יש להשחיל את השיער בחור בין הבית השלישי לשני, דהיינו באמצע הבית.

ואם שכח להוציא את השיער, וכבר תפר את הבית, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' א) שאף על פי שבדיעבד אינו מעכב, מ"מ כל שניתן לתקן את הדבר חובה לעשות כן, ולכן יש להתיר את התפירה ולהוציא את השיער.

[משנ"ב ס"ק ריג]

כְּדָרְךָ קְרִיאָתָהּ וְכָדָרְךָ שְׁמֵעָ מִיָּדֶיךָ סִפְרֵי תוֹרָה בְּהִיכָלְךָ.⁽²⁴⁹⁾ וְכִדְעִיבָד אִם נִתְּנָה שָׁם מְשַׁכְּבֵת אֵין לְפָסֵל הַתְּפִלִּין בְּשִׁבְלֵי זָהָב.⁽²⁵⁰⁾

249) ואם הפרשיות גדולות ואינן נכנסות לבתים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' ה) שאין לקצצן, שהרי נתקדשו בקדושת תפילין. אכן אם הן נכנסות רק לתוך החלל שכנגד התיתורא העליונה, הוכיח מהקול יעקב (ס"ק ריג) שיש להקל, וכן הורה החזו"א (ארחות רבנו ח"א עמ' לד) להקל בזה בתפילין של יד, מפני שאף התיתורא נחשבת חלק מהבתים [וראה שו"ת אבני נזר או"ח ח"א סי' יד שנחלק על השו"ע הרב (סע"ז) שכתב שהתיתורא אינה נקראת תפילין]. ומ"מ הקפיד הגרי"י קניבסקי שלא ירדו ויכנסו אף כנגד התיתורא העליונה (זכרון אליהו פ"א סיכום ההלכות אות א בשם הגרי"ח קניבסקי).

ולענין תפילין של ראש, צידד הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו תם עמ' לה) כדעת השלי"ה (מסכת חולין נר מצוה ד"ה ארבע) שיש להקפיד שהפרשיות יהיו כולן בין מחיצות הבתים, מפני שכשהן בולטות למטה אינן נחשבות לגמרי כמונחות בארבעה בתים, וכמבואר בשו"ע הרב (סוף ס"א) ושו"ת צמח צדק (או"ח סי' ח אות ז) שדין חריץ עד סוף הפרשיות הוא לעיכובא. מאידך, בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' לח) ובט"ז (ס"ק לו) ובמאמר מרדכי (ס"ק מח) מבואר שאין זה מעכב שמחיצות הבתים יגיעו עד כנגד תחתית הפרשיות. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ג) כתב, שאף בשל"ה אין מבואר שהוא מעכב בדיעבד. והמקור חיים (ס"מ) כתב שדי בכך שרוב כל פרשה יהיה בבית בפני עצמו, וכן משמע בספר כהונת עולם (סי' עט).

250) וכמו שמוכח ממה שכתב השו"ע להלן (סמ"ז) שאם כתב את כל ארבע הפרשיות של ראש בקלף אחד והניחן בארבעה בתים, הרי זה כשר, אף על פי שבאופן זה מניחן בעל כרחו בשכיבה, וכמו שכתב להלן (ס"ק רטז) בשם האחרונים האלו.

[משנ"ב ס"ק ריט]

וְאִם נִמְצָא טַעוֹת בְּפָרְשָׁה רְבִיעִית, מִתַּר לְכַתְּבָהּ בְּקֶלֶף לְבַד אֶפְלוּ לְכַתְּבָהּ וְלִקְרִיבָהּ, דָּוָה הָיוּ כְּדִיעִבְדִּי.⁽²⁵¹⁾

251) וכל זה מדובר כשעל כל פנים נכתבה כל פרשה על קלף שלם, אבל אין לכתוב לכתחילה פרשה אחת על שני קלפים דבוקים, לפי הדעות שדיבוק אינו חיבור (ראה לעיל ס"ק קעב), וכמו שכתב המשנת הסופר (סי' כ ס"ק ג). אכן, אם נקרע הקלף לאחר הכתיבה והאותיות עדיין שלימות, כתב חזו"א (או"ח סי' יא ס"ק ז) שרשאי להדביק את הקלף, ואינו פסול משום 'שלא כסדרן'.

[משנ"ב ס"ק רכ]

רוֹצֵה לִזְמַר מִקְהָלָה טְהוֹרָה.⁽²⁵²⁾

252) ולענין מין שאינו אסור באכילה אך גם אינו ראוי לאכילה, כגון זהב, מבואר בשו"ת נודע ביהודה (או"ח מהדו"ק סי' א) שמוותר להשתמש בו בתפילין, מפני שלא נתמעט מהפסוק אלא דבר שאסור באכילה. והוסיף, שאף שמבואר ברש"י (מגילה כד, ב) ובר"ן (שם) וכן ברע"ב (שם פ"ד מ"ח) שיש בזה חיסרון של 'אינו מותר בפיר', מ"מ דבריהם קשים, וברש"י בסנהדרין (מח, ב) כתב שהחיסרון בזה הוא מטעם אחר, וכן העיר בתוספות רעק"א (מגילה שם). מאידך, הנשמת אדם (כלל יד אות ג ד"ה ומעתה גם) כתב שמלבד החיסרון בדבר שאינו 'מותר', יש חיסרון במה שאינו 'בפיר'. ואינו ראוי לאכילה, וכדעת הרש"י והר"ן, וכן משמע בהגות החתם סופר על קסת הסופר (סי' ג ס"ו).

ואף שמבואר בגמרא (מכות יא, א) שחוטי פשתן נחשבים 'דבר המותר בפיר', כתב הערוך לנר (שם ד"ה כי אתקש) שאין להוכיח שאף דבר שאינו ראוי לאכילה כשר בתפילין, מפני שיש לומר שחוטים אלו באים מזרע פשתן, אשר הוא ראוי לאכילה. והחזו"א (או"ח סי' יא ס"ק ט) כתב שמוכח מגמרא זו שאין צריך דוקא דבק שנעשה מבהמה טהורה, אלא גם דבק שנעשה מן הארץ וגיודוליה כשר לכך, וכמבואר בשו"ת נודע ביהודה (או"ח מהדו"ת סי' ג).

[משנ"ב ס"ק רכז]

וְצִרִיף עֵינָיו אִם מִתַּר לְתַפְּרֵי כְּגִיד הַנְּשָׂה.⁽²⁵³⁾

253) וצודי הספק הם, שיש לומר שדומה לנבילות וטריפות שאף על פי שאסורות באכילה, בכל אופן נחשבות 'מין' המותר בפיר, שהרי ממיין בהמה טהורה הן, או שנאמר שכיון שגיד הנשה לעולם אסור באכילה, ואין בו צד היתר אכילה לעולם, אינו 'מן המותר בפיר' כלל, מה שאין כן בנבילות וטריפות, שמקרה הוא שגרים להן להיאסר. ובגדולי הקדש (ס"ק ב) ביאר צד נוסף להיתר, שכיון שיש לגיד הנשה שעת הכושר, שהרי עובר הנמצא במעי אמו גידו מותר, שגיד שליל נותר בשחיטת אמו, אשר על כן מותר לתפור בו [וראה שו"ת חתם סופר או"ח סי' לט].

[משנ"ב ס"ק רכח]

אִם הַעֹבֵד גְּלוּלִים הָבִיא לְשׁוּק מִתַּר לְקַנּוֹת מְקַנּוֹ, שְׁפִינָן שְׁפָרַשׁ מְקַבְּעוֹתָו אֶמְרִינָן כֶּל דְּפָרַשׁ מְרַבָּא פְּרָשׁ.⁽²⁵⁴⁾

254) וכמו שביאר המג"א (ס"ק סו) שלא חוששים שמו ינחרו בהמה טמאה כדי להשתמש בגידיה, שהרי אין הם משתמשים אלא בגידי הבהמות שהם אוכלים, ורוב בהמות הנאכלות טהורות הן.